فەلسەفەی شیعر و ژیان.. ستار ئەحمەد

مێژووی مرۆڤایەتی هەمیشە گۆڕەپانی ململانەی نێوان دوو جەمسەری دژبەیەک بووە: جەمسەرێک کە دەیەوێت مرۆڤ لە نێو ترس، تاریکی و دەقە مردووەکاندا کۆت بکات، و جەمسەرێکی تر کە شیعر و فەلسەفە نوێنەرایەتی دەکەن و دەیانەوێت ڕۆحی مرۆڤ بەرەو ئاسۆی ئازادی و تێڕامان بەرن. ژیان لە جەوهەری خۆیدا دەقێکی ناتەواوە و شیعر دێت تا ئەم ناتەواوییە پڕ بکاتەوە؛ ئەگەر ژیان تەنیا ڕووداوە فیزیکییەکان و تێپەڕبوونی کات بێت، ئەوا مرۆڤ تەنیا دەبێتە تێپەڕێکی بێدەنگ، بەڵام شیعر ئەو زمانەیە کە بێدەنگیی مرۆڤ دەشکێنێت و دەیکاتە هاوارێکی مانادار لە نێو گەردووندا. کاتێک ئایدیۆلۆژیای چەقبەستوو دەیەوێت کۆمەڵگە لە نێو بازنەی تەسکی گوێڕایەڵیدا بهێڵێتەوە، بێگومان شیعر وەک دوژمنی یەکەم دەبینێت، چونکە شیعر "عەقڵی ئازاد" و "ڕۆحی یاخی" دروست دەکات. ئەمە ئەو خاڵەیە کە بازرگانانی ئایین و مێشکە داخراوەکانی لێ دەترسن، چونکە شیعر ناهێڵێت مرۆڤ ببێتە کەرەستەیەکی خاو لە دەستی ئەواندا بۆ تێرکردنی ئارەزووە سیاسی و دەسەڵاتخوازییەکانیان.

فەلسەفەی شیعر لەوەدا نییە تەنیا وشەکان بڕازێنێتەوە، بەڵکو لەوەدایە ڕاستییە شاراوەکانی پشت پەردەی بینینمان بۆ دەربخات. کاتێک مرۆڤ ڕووبەڕووی مەرگ، عەشق، یان تەنیایی دەبێتەوە، زمانە ئاساییەکە دەستەوەستان دەبێت و لێرەوە شیعر وەک پردێک لە نێوان "ئەوەی هەیە" و "ئەوەی دەبێت هەبێت" سەرهەڵدەدات. ئەوانەی بە چاوێکی سووکەوە سەیری شیعر دەکەن یان بە ناوی "حەرام" و "بێهودەیی" دژایەتی دەکەن، لە ڕاستیدا لە وشە ناترسن، بەڵکو لەو "بەئاگاهاتنەوەیە" دەترسن کە شیعر لە نێو ناخی تاکی جەماوەردا دەیکاتە کڵپە. شیعر تەنیا کایەیەکی زمانەوانی نییە، بەڵکو گەورەترین چەکی مەعریفییە بۆ تێکشکاندنی ئەو بتە زێڕینانەی بە ناوی پیرۆزییەوە دروستیان کردووە. ئەوەی شیعر بە مەترسی دەزانێت، دەزانێت شاعیر ڕاوچی درۆکانە و ناهێڵێت عەقڵی مرۆڤ بە چیرۆکی ئەفسانەیی و ترس لە غەیب تەسلیم ببێت، چونکە شیعر خۆی جۆرێکە لە ئیلهامی ئینسانی کە لە جەرگەی ئازار و ئەزموونی ڕاستەقینەوە هەڵدەقوڵێت.

پەیوەندی نێوان شیعر و ژیان پەیوەندییەکی ئاوێنەیی نییە، بەڵکو پەیوەندییەکی خوڵقێنەرە. شیعر تەنیا باس لە ژیان ناکات، بەڵکو

ژیانەکی نوێ لە نێو وشەکاندا دادەتاشێت. مرۆڤی شاعیر ئەو کەسەیە لە ناو جەرگەی ئازارەکاندا، مانایەک بۆ ژیان دەدۆزێتەوە کە فەلسەفە بەو هەموو مەنتیقەی خۆیەوە ناتوانێت دەستی پێ بگات. ئەگەر فەلسەفە بە دوای "بۆچی"دا بگەڕێت، شیعر بە دوای "چۆنێتی"دا دەگەڕێت؛ چۆن دەکرێت ئازار ببێتە جوانی؟ چۆن دەکرێت مەرگ ببێتە سروودێک بۆ مانەوە؟ فەلسەفەی ژیان لە دیدی شیعرەوە، فەلسەفەی جوانی و بەها باڵاکانە، نەک فەلسەفەی مەرگدۆستی و چاوەڕوانی بۆ جیهانێکی تر بە نرخی وێرانکردنی ئەم ژیانە. ئەو دەنگانەی شیعر بە "قسەی بێهودە" ناوزەد دەکەن، دەیانەوێت مرۆڤ لە مانا گەورەکانی بوون داببڕن و بیکەنە کۆیلەیەکی گوێڕایەڵ کە تەنیا بە تێرکردنی خۆرسکەکانی و ترسەکانی بژی. بەڵام شیعر دێت و دەڵێت ژیان لەوە گەورەترە لە چەند دەقێکی وشکدا کورت بکرێتەوە. شیعر ئەو هەقیقەتەیە مەلاکانی درۆ و دەستکەلای دەسەڵات ناتوانن بەرگەی بگرن، چونکە شیعر ڕاستەوخۆ دەچێتە نێو قووڵایی ویژدان و پەردە لەسەر ئەو دووڕووییە لادەبات ئەوان وەک پیرۆزی دەیفرۆشنەوە.

لەو شوێنەی ئایینی سیاسی دەبێتە ئامرازێک بۆ چەوساندنەوە، شیعر دەبێتە ئایینی ئازادی؛ لەو شوێنەی درۆ دەبێتە زمانی فەرمی، شیعر دەبێتە هاواری حەقیقەت. شاعیر ئەو ڕێپیشاندەرە ڕۆشنبیرەیە بەبێ ئەوەی هەڕەشەی دۆزەخ بکات، مرۆڤ بەرەو بەهەشتی مەعریفە و خۆشەویستی ڕێنوێنی دەکات. ئەمە هۆکاری ئەوەیە هەمیشە تاریکپەرستان لە شیعر تۆقیون، چونکە شیعر مرۆڤەکان وەک یەک دەبینێت و هیچ دیوارێکی مەزهەبی ناناسێت، تەنیا دیواری نێوان "مرۆڤی ئازاد" و "کۆیلەی فیکری" دەناسێت. ئەگەر سەیری جەوهەری بوون بکەین، دەبینین ژیان بەبێ شیعرییەت دەبێتە بیابانێکی بێ ڕۆح. شیعر ئەو تیشکەیە دەخشرێتە نێو تاریکترین سوچەکانی مێشک بۆ ئەوەی ڕووناکی بکاتەوە. ئەوانەی شیعر بە حەرام دەزانن، لە ڕاستیدا دەیانەوێت "جوانی" حەرام بکەن، چونکە جوانی مرۆڤ دەباتە ئاستێک چیتر ناتوانرێت بە ترس بەڕێوە ببرێت.

مرۆڤێک لە نێو دێرینەناسی و میتۆدی شیعردا پەروەردە بووبێت، هەرگیز نابێتە ئامرازێک بۆ بڵاوکردنەوەی ڕق، هەرگیز نابێتە بکوژ، و هەرگیز نابێتە بەشێک لەو مێگەلە توندڕەوەی بە ئاماژەیەک دەخرێنە گەڕ. فەلسەفەی شیعر و ژیان ئەوەمان پێ دەڵێت حەقیقەت لە کتێبە داخراوەکاندا نییە، بەڵکو لە لێدانەکانی دڵی مرۆڤێکدایە بۆ دادپەروەری و عەشق لێ دەدات. لێرەوەیە شیعر دەبێتە بەرەیەک بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی هەموو ئەو هێزە کۆنەپەرستانەی دەیانەوێت ژیان بکەنە گۆڕستانێکی گەورە. شیعر زیندوێتییە، بەردەوامییە، و نیشانەی ئەوەیە مرۆڤ هێشتا دەتوانێت لە نێو هەموو جەنگ و

وەرانییەکاندا، مانیفێستی مانەوەی خۆی بنووسێتەوە. بۆیە ئەو سوکایەتییەی بەرامبەر شیعر دەکرێت، لە ڕاستیدا سوکایەتییە بە گەورەیی مرۆڤ و عەقڵ. شیعر دوایین پەناگەی مرۆڤە بۆ ئەوەی بیسەلمێنێت ژیان، سەرەڕای هەموو تاڵییەکانی، هێشتا شایەنی ئەوەیە بە جوانی لێی ورد ببینەوە و بە ئازادی تێیدا بژین.

“...وەڵامی شاعیرانیش بە نەیارانی جوانی تەنیا یەک شتە: نووسینی تێکستگەلێک کە شکۆی مرۆڤبوون وەک بەڵگەی ڕاستگۆیی دەیانپارێزێت، لە کاتێکدا ناوی دوژمنانی ژیان لە نێو تەمی فەنابوون و لەبیرچوونەوەدا ون دەبێت.”